

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
“КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ”
ФІЗИКО-ТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Криптографія

КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №1
«Експериментальна оцінка ентропії на символ джерела
відкритого тексту»

ФБ-32 Дорошенко Ілля

Мета: Засвоєння понять ентропії на символ джерела та його надлишковості, вивчення та порівняння різних моделей джерела відкритого тексту для наближеного визначення ентропії, набуття практичних навичок щодо оцінки ентропії на символ джерела.

Порядок виконання роботи

0. Уважно прочитати методичні вказівки до виконання комп'ютерного практикуму.
1. Написати програми для підрахунку частот букв і частот біграм в тексті, а також підрахунку H_1 та H_2 за безпосереднім означенням. Підрахувати частоти букв та біграм, а також значення H_1 та H_2 на довільно обраному тексті російською мовою достатньої довжини (щонайменше 1Мб), де імовірності замінити відповідними частотами. Також одержати значення H_1 та H_2 на тому ж тексті, в якому вилучено всі пробіли.
2. За допомогою програми CoolPinkProgram оцінити значення $(10) H$, $(20) H$, $(30) H$.
3. Використовуючи отримані значення ентропії, оцінити надлишковість російської мови в різних моделях джерела.

Хід роботи:

Для дослідження було обрано текст російською мовою «ТЕХТ.txt». Згідно з методичними вказівками, текст пройшов попередню фільтрацію:

- Усі символи, крім літер, були вилучені або замінені на пробіли.
- Прописні літери замінені на відповідні рядкові.
- Послідовності пробілів трактуються як один пробіл.
- Буква «ё» замінена на «е», а «ъ» на «ь».
- Алфавіт дослідження склав 32 літери (без пробілу) або 33 символи (з пробілом).

При підрахунку біграм було реалізовано два підходи:

1. **Крок 1:** пари букв, що перетинаються (більш точна статистика).
2. **Крок 2:** пари букв, що не перетинаються.

На основі роботи програми було отримано такі значення ентропії та надлишковості:

А	В	С
Параметр	З пробілами	Без пробілів
H_1	4,383006841	4,468568723
H_2 (step 1)	3,975230577	4,150663708
H_2 (step 2)	3,974254627	4,149794329
$R(H_1)$	0,123398632	0,098023485
$R(H_2 \text{ step } 1)$	0,204953885	0,162192322

Таблиці частот символів:

(З пробілом)

	А	В
1	Символ	Частота
2		0,162346
3	о	0,095222
4	а	0,070264
5	е	0,066722
6	и	0,055668
7	н	0,054587
8	т	0,047573
9	с	0,043704
10	л	0,042398
11	в	0,03856
12	р	0,038175
13	к	0,030044
14	д	0,025471
15	м	0,024757
16	у	0,024013
17	п	0,021519
18	я	0,019391
19	г	0,017368
20	ь	0,016753
21	ы	0,015897
22	з	0,014918
23	б	0,014467
24	ч	0,011416
25	й	0,009648
26	ж	0,008485
27	ш	0,00791
28	х	0,007145
29	ю	0,005433
30	ц	0,003388
31	э	0,002533
32	щ	0,002349
33	ф	0,001875

(Без пробілу)

	А	В
1	Символ	Частота
2	о	0,113677
3	а	0,083882
4	е	0,079653
5	и	0,066457
6	н	0,065167
7	т	0,056793
8	с	0,052174
9	л	0,050615
10	в	0,046034
11	р	0,045574
12	к	0,035867
13	д	0,030408
14	м	0,029556
15	у	0,028667
16	п	0,025689
17	я	0,02315
18	г	0,020735
19	ь	0,02
20	ы	0,018979
21	з	0,017809
22	б	0,017271
23	ч	0,013629
24	й	0,011518
25	ж	0,01013
26	ш	0,009443
27	х	0,00853
28	ю	0,006486
29	ц	0,004045
30	э	0,003024
31	щ	0,002805
32	ф	0,002239

Частота біграм з перекриттям з пробілами:

	А	В	С	Д	Е	Г	Ж	З	И	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ
1	А	В	С	Д	Е	Г	Ж	З	И	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ
2	В	С	Д	Е	Г	Ж	З	И	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ	
3	С	Д	Е	Г	Ж	З	И	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ		
4	Д	Е	Г	Ж	З	И	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ			
5	Е	Г	Ж	З	И	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ				
6	Г	Ж	З	И	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ					
7	Ж	З	И	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ						
8	З	И	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ							
9	И	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ								
10	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ									
11	К	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ										
12	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ											
13	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ												
14	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ													
15	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ														
16	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ															
17	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ																
18	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ																	
19	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ																		
20	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ																			
21	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ																				
22	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ																					
23	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ																						
24	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ																							
25	Ш	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ																								
26	Щ	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ																									
27	Ъ	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ																										
28	Ы	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ																											
29	Э	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ																												
30	Ю	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ																													
31	Я	АВ	АС	АД	АЕ	АГ																														
32	АВ	АС	АД	АЕ	АГ																															
33	АС	АД	АЕ	АГ																																
34	АД	АЕ	АГ																																	
35	АЕ	АГ																																		
36	АГ																																			

Без пробілів:

1	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	AA	AB	AC	AD	AE	AF	
2	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	v	w	x	y	z	aa	ab	ac	ad	ae	af	
2	a	0.000388	0.001583	0.005821	0.001719	0.003269	0.001533	0.001592	0.001572	0.000906	0.006516	0.010889	0.004993	0.007899	0.001472	0.002712	0.003733	0.00633	0.006404	0.005553	0.000713	0.002177	0.000158	0.001298	0.001275	0.00028	0	0	0.000347	0.000928	0.003512		
3	b	0.001368	5.53E-05	5.94E-05	2.23E-05	2.04E-05	0.002359	9.28E-06	7.71E-06	0.000995	0	0.000303	0.000898	8.17E-05	0.000316	0.002703	5.57E-06	0.001246	8.65E-05	1.11E-05	0.001383	0	5.75E-05	7.43E-06	3.34E-05	7.43E-06	0.000198	0.004217	0.000339	3.34E-05	7.43E-06	0.000359	
4	c	0.006987	0.000249	0.000464	0.000412	0.000707	0.005125	2.97E-05	0.000759	0.004199	0	0.000733	0.001296	5.000349	0.002116	0.008765	0.001062	0.000802	0.004247	0.000796	0.001088	1.67E-06	7.98E-05	7.24E-05	0.000239	0.001548	9.28E-06	0.003154	0.000212	0.00034	5.57E-06	0.000173	
5	d	0.00124	4.27E-05	0.000165	1.3E-05	0.001099	0.000698	0	7.61E-05	0.001034	0	0.000187	0.001927	5.01E-05	0.000444	0.010765	9.84E-05	0.001628	0.000156	4.83E-05	0.000962	7.43E-06	3.71E-06	0	3.34E-05	1.3E-05	0	3.71E-06	0	2.04E-05	1.11E-05	9.28E-06	
6	e	0.004798	9.47E-05	0.001175	9.28E-05	5.57E-05	0.005511	2.23E-05	5.2E-05	0.003328	0	0.000336	0.000743	0.000149	0.002072	0.004217	0.000238	0.00246	0.00046	0.000388	0.001938	3.34E-05	6.5E-05	0.000195	8.17E-05	0.000132	0	0.000078	0.000913	2.04E-05	1.86E-05	0.00044	
7	f	0.000195	0.002196	0.003445	0.004544	0.003724	0.002047	0.001337	0.001964	0.001448	0.002721	0.002189	0.007455	0.002534	0.009441	0.001611	0.001139	0.000339	0.000548	0.002523	0.000583	6.87E-05	0.003417	0.000334	0.002561	0.000963	0.000772	0	0	0.000219	0.000414	0.000611	
8	g	0.001593	6.68E-05	2.97E-05	3.34E-05	0.000756	0.004418	1.49E-05	9.28E-06	0.001314	0	0.000113	1.86E-06	2.97E-05	0.001244	5.75E-05	1.49E-05	0	3.16E-05	1.3E-05	0.000228	0	5.57E-06	0	5.94E-05	0	0	0	4.08E-05	1.86E-05	2.41E-05	1.3E-05	
9	h	0.006462	0.0002	0.000978	0.000562	0.000869	0.000258	0.000208	0.000115	0.000423	1.86E-06	0.000338	0.000241	0.000347	0.001906	0.000904	0.000191	0.000238	0.000342	7.24E-05	0.00033	3.71E-06	5.57E-06	1.3E-05	4.64E-05	2.97E-05	1.86E-06	0.000631	0.001311	3.34E-05	0.000134	0.000613	
10	i	0.000388	0.001426	0.00525	0.001285	0.002979	0.003271	0.000613	0.002545	0.001993	0.001689	0.003195	0.006128	0.003937	0.005701	0.002072	0.002562	0.001437	0.003532	0.004713	0.000553	0.000145	0.002138	0.00173	0.00197	0.000587	0.000137	0	3.71E-06	0.000256	0.000349	0.002055	
11	j	0.0002	0.000414	0.000739	0.000373	0.000718	0.000126	0.000123	0.000161	0.000601	1.86E-06	0.000802	0.000416	0.000448	0.000967	0.000436	0.000848	0.000416	0.000137	0.000176	0.00065	0.000247	5.94E-05	5.01E-05	5.94E-05	0.000349	0.000189	1.11E-05	0	0	6.87E-05	1.11E-05	9.28E-05
12	k	0.009023	0.000646	0.000622	0.00021	0.000239	0.000648	0.000187	9.47E-05	0.003297	1.86E-06	0.000449	0.000487	0.000203	0.003219	0.010191	0.000394	0.002135	0.000624	0.000726	0.001914	2.66E-05	5.01E-05	3.16E-05	0.000156	2.78E-05	3.71E-06	0	0	9.1E-05	2.23E-05	7.43E-05	
13	l	0.00775	0.000416	0.000807	0.000466	0.000807	0.004821	0.000431	0.000191	0.007958	1.86E-06	0.001858	0.000264	0.000128	0.001104	0.008537	0.000924	0.000358	0.0002374	0.000369	0.001544	3.53E-05	2.97E-05	5.57E-06	0.000668	7.43E-05	5.57E-06	0.001442	0.004095	9.65E-05	0.000978	0.000273	
14	m	0.00351	0.000295	0.000817	0.000446	0.00036	0.003349	0.000121	0.000199	0.0048	0	0.000709	0.00029	0.000273	0.002029	0.004778	0.00103	0.000252	0.001073	0.00033	0.002794	5.2E-05	9.28E-05	4.64E-05	0.00047	8.17E-05	5.57E-06	0.000737	2.78E-05	7.98E-05	7.61E-05	0.000592	
15	n	0.01224	0.000345	0.000553	0.000343	0.001533	0.010356	5.94E-05	0.000212	0.008182	0	0.00052	5.9E-05	0.000124	0.003989	0.010286	0.000681	0.000149	0.000999	0.000223	0.001326	2.41E-05	5.57E-05	0.000679	0.000317	6.5E-05	0.000173	0.000809	0.001184	3.53E-05	0.00018	0.004002	
16	o	0.00023	0.000546	0.012032	0.006155	0.00628	0.003113	0.002304	0.001658	0.002294	0.004426	0.003223	0.008372	0.006562	0.01043	0.002344	0.003542	0.00788	0.009907	0.009029	0.000598	0.000692	0.000794	0.000149	0.000299	0.00165	0.000158	0	1.86E-06	0.000408	0.000882	0.001088	
17	p	0.001374	1.86E-06	1.86E-06	1.67E-05	1.86E-06	0.002887	0	0	0.000891	0	7.98E-05	0.000845	0	6.31E-05	0.010124	9.47E-05	0.007046	1.11E-05	6.13E-05	0.000809	1.86E-06	0	1.86E-06	9.28E-06	1.49E-05	0	0.000232	0.000696	3.71E-06	0	0.000421	
18	q	0.009937	0.000208	0.000436	0.000368	0.00052	0.007076	0.000438	6.68E-05	0.006284	1.86E-06	0.000498	8.91E-05	0.000306	0.000898	0.008233	0.000243	9.28E-05	0.000477	0.000896	0.003688	4.83E-05	0.000174	0.000115	0.000282	7.61E-05	0.001698	0.00095	1.86E-05	0.000247	0.001272		
19	r	0.001736	0.000213	0.002274	0.000134	0.000512	0.004204	0.000106	0.000124	0.002064	1.86E-06	0.003777	0.000289	0.001247	0.001227	0.003087	0.002307	0.000446	0.001273	0.01269	0.00103	5.2E-05	0.000213	2.78E-05	0.000429	9.28E-05	1.86E-06	0.000471	0.00093	6.87E-05	0.000152	0.000627	
20	s	0.006491	0.000321	0.002992	0.00018	0.000407	0.005591	6.5E-05	0.000139	0.004329	3.71E-06	0.000744	0.000395	0.000243	0.00155	0.016072	0.000546	0.003432	0.00145	0.000379	0.002222	4.64E-05	5.94E-05	0.000143	0.000401	2.6E-05	2.6E-05	0.001832	0.005853	0.000145	2.24E-05	0.000655	
21	t	0.000197	0.000839	0.001598	0.001695	0.002599	0.000282	0.001561	0.001175	0.000668	0.000111	0.001858	0.001867	0.001522	0.001181	0.000447	0.001312	0.000843	0.002354	0.002018	0.000167	4.83E-05	0.00047	1.3E-05	0.001203	0.000936	0.000236	0	0	0.000123	0.001188	0.000156	
22	u	0.000217	3.71E-06	2.6E-05	5.57E-06	5.57E-06	0.000165	0	7.43E-06	0.000772	0	2.78E-05	0.000115	1.11E-05	2.41E-05	7.8E-05	2.23E-05	0.000579	2.97E-05	1.67E-05	9.28E-05	5.57E-06	0	0	1.86E-06	0	0	2.23E-05	1.86E-06	0	5.57E-06		
23	v	0.001194	0.000195	0.000484	0.000175	0.000152	0.000106	4.27E-05	5.98E-05	0.000483	1.86E-06	0.000251	0.000217	0.000208	0.000408	0.002931	0.000292	0.000219	0.000438	0.000145	0.000221	2.41E-05	9.28E-06	7.43E-06	7.8E-05	2.6E-05	1.86E-06	0	3.71E-06	4.08E-05	0	2.78E-05	
24	w	0.000674	9.28E-06	5.2E-05	3.9E-05	2.04E-05	0.001288	1.86E-06	9.28E-06	0.000288	0	0.000219	9.28E-06	2.23E-05	5.57E-05	0.000516	3.9E-05	5.57E-06	4.08E-05	1.86E-05	0.000583	0	3.71E-06	0	0	0	0.000139	0	3.71E-06	0	3.71E-06		
25	x	0.002525	1.49E-05	1.11E-05	5.57E-06	5.57E-06	0.003503	1.86E-06	5.57E-06	0.001401	0	0.000277	4.27E-05	5.57E-06	0.000555	0.000134	1.3E-05	3.34E-05	2.78E-05	0.00406	0.000679	0	1.86E-06	0	3.71E-06	8.54E-05	0	0	0.00023	3.71E-06	0	3.71E-06	
26	y	0.00163	1.67E-05	3.16E-05	0	1.3E-05	0.002569	0	1.86E-06	0.002283	0	0.00049	0.000542	3.34E-05	0.000408	0.000395	1.87E-05	5.57E-06	1.3E-05	0.000191	0.00034	1.86E-06	0	1.86E-06	5.57E-06	0	0	0.000382	0	0	0		
27	z	0.000483	0	0	0	1.86E-06	0.001403	0	0	0.000772	0	0	0	0	3.53E-05	0	0	3.71E-06	1.86E-06	1.86E-06	7.8E-05	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
28	aa	0.45E-05	0.000856	0.001732	0.000239	0.000286	0.001169	7.05E-05	0.000238	0.000464	0.003776	0.000538	0.002638	0.001984	0.000931	0.000358	0.000663	0.000518	0.001344	0.000848	0.000124	1.49E-05	0.001064	1.11E-05	0.000256	0.000633	5.57E-06	0	0	7.24E-05	1.86E-06	6.5E-05	
29	ab	0.000681	0.000529	0.001416	0.00036	0.000427	0.001797	7.61E-05	0.000455	0.001012	1.86E-06	0.002163	0.000173	0.000704	0.002278	0.000878	0.001043	0.000271	0.002181	0.000581	0.000232	4.27E-05	0.000121	0.000113	0.000494	0.000516	1.11E-05	0	0	0.000197	0.000626	0.000622	
30	ac	0	1.86E-06	7.43E-06	1.11E-05	5.57E-06	0	0	3.71E-06	0	1.3E-05	6.31E-05	0.0001	1.49E-05	5.75E-05	0	1.11E-05	5.94E-05	8.72E-05	0.002377	0	0	5.57E-06	1.86E-06	0	1.86E-06	0	0	0	1.86E-06	0	0	
31	ad	0.000145	0.00049	0.000343	0.000141	0.000572	7.98E-05	7.8E-05	0.000123	0.000533	0	0.000308	0.000128	0.000182	0.000386	0.000213	0.000525	0.000239	0.000496	0.000644	0.0001	2.41E-05	2.23E-05	6.87E-05	0.000234	0.000113	0.000518	0	0	4.08E-05	4.64E-05	5.2E-05	
32	ae	0.000329	0.000553	0.001669	0.000711	0.001403	0.000947	0.000718	0.000215	0.001043	2.23E-05	0.001194	0.00121	0.000724	0.002237	0.000867	0.000155	0.000308	0.000176	0.002231	0.000254	5.94E-05	0.000514	6.68E-05	0.000178	0							